

ipse permittit. Potens ergo est, et a malo in bonum flectere voluntates, et in lapsum pronas convertere, ac dirigere in sibi placitum gressum. Cui non frustra dicitur: « Deus tu convertens vivificabis nos¹: » non frustra dicitur: « Ne des ad movendum pedem meum²: » non frustra dicitur: « Ne tradas me, Domine a desiderio meo peccatori³: » postremo, ne multa commemorem, cum vobis plura fortassis occurrant, non frustra dicitur: « Ne nos inferas in tentationem. » Nam quisquis in tentationem non infertur, profecto nec in tentationem suæ malæ voluntatis infertur: et qui in tentationem suæ malæ voluntatis non infertur, in nullam prorsus infertur. « Unusquisque enim, tentatur, ut scriptum est, a concupiscentia sua abstractus et illectus: Deus autem neminem tentat⁴: » tentatione scilicet noxia. Nam est et utilis, qua non decipimur, vel opprimimur, sed probamur, secundum quod dictum est: « Proba me Domine, et tenta me⁵. » Illa ergo noxia tentatione, quam significat Apostolus, dicens: « Ne forte tentaverit vos qui tentat, et inanis sit labor noster⁶: » Deus, ut dixi, neminem tentat, hoc est, neminem infert vel inducit in tentationem. Nam tentari et in tentationem non inferri, non est malum, imo etiam bonum est: hoc est enim probari. Quod itaque dicimus Deo: « Ne nos inferas in tentationem: » quid dicimus, nisi, ne nos inferri sinas? Unde sic orant nonnulli, et legitur in codicibus pluribus, et hoc sic posuit beatissimus Cyprianus: « Ne patiaris nos induci in tentationem. » In Evangelio tamen Græco nusquam inveni, nisi: « Ne nos inferas in tentationem. » Tutiores igitur vivimus, si totum Deo damus, non autem nos illi ex parte, et nobis ex parte committimus: quod vidit iste

¹ Psal. lxxxiv, 7. — ² Id. lxv, 9. — ³ Id. cxxxix, 9. — ⁴ Jacob. i, 13 et 14. — ⁵ Psal. xxv, 2. — ⁶ 1 Thess. iii, 5.

venerabilis martyr. Nam cum eundem locum Orationis exponeret, ait post cætera. « Quando autem rogamus, ne in tentationem veniamus; admonemur infirmitatis et imbecillitatis nostræ, dum sic rogamus, ne quis se insolenter extollat, ne quis sibi superbe et arroganter aliquid assumat, ne quis aut confessionis aut passionis gloriam suam ducat: cum Dominus ipse humilitatem docens, dixerit: « Vigilate et orate, ne veniatis in tentationem¹; spiritus » quidem promptus est, caro autem infirma: » ut dum præcedit humilis et submissa confessio, et datur totum Deo, quidquid suppliciter cum timore Dei petitur, ipsius pietate præstetur. »

XIII. Si ergo alia documenta non essent, hæc Dominica oratio nobis ad causam gratiæ, quam defendimus, sola sufficeret: quia nihil nobis reliquit, in quo tanquam in nostro gloriemur. Si quidem et ut non discedamus a Deo non ostendit dandum esse nisi a Deo, cum poscendum ostendit a Deo. Qui enim non infertur in tentationem, non discedit a Deo. Non est hoc omnino in viribus liberi arbitrii, quales nunc sunt: fuerat in homine antequam caderet. Quæ tamen libertas voluntatis in illius primæ conditionis præstantia quantum valuerit, apparuit in Angelis, qui diabolo cum suis cadente in veritate steterunt, et ad securitatem perpetuam non cadendi, in qua nunc eos esse certissimi sumus, pervenire meruerunt. Post casum autem hominis, non nisi ad gratiam suam Deus voluit pertinere, ut homo accedat ad eum; neque nisi ad gratiam suam voluit pertinere, ut homo non recedat ab eo.

XIV. Hanc gratiam posuit « in illo, in quo sortem » consecuti sumus, prædestinati secundum propositum » ejus qui universa operatur². » Ac per hoc sicut ope-

¹ Matth. xxvi, 41. — ² Ephes. i, 11.

ratur ut accedamus, sic operatur ne discedamus. Propter quod ei per Prophetam dictum est : « Fiat manus tua » super virum dexteræ tuæ, et super filium hominis » quem confirmasti tibi, et non discedimus a te¹. » Iste certe non est Adam primus, in quo discessimus ab eo : sed Adam novissimus, super quem fit manus ejus, ut non discedamus ab eo. Christus enim totus cum membris suis est, propter Ecclesiam, quæ est corpus ejus, plenitudo ejus. Cum ergo fit super eum manus Dei, ut non discedamus a Deo, ad nos utique pervenit opus Dei : (hoc est enim manus Dei :) quo opere Dei fit ut simus in Christo permanentes cum Deo; non sicut in Adam, discedentes a Deo. In Christo enim sortem consecuti sumus, prædestinati secundum propositum ejus qui universa operatur. Manus igitur Dei est ista, non nostra, ut non discedamus a Deo. Manus, inquam, ejus est ista, qui dixit : « Ti- » morem meum dabo in cor eorum, ut a me non rece- » dant². »

XV. Propter quod et posci a se voluit, ne inferamur in tentationem : quia et si non inferimur, nulla ab eo ratione discedimus. Quod poterat nobis et non orantibus dari : sed oratione nostra nos voluit admoneri, a quo accipiamus hæc beneficia. A quo enim, nisi ab illo accipimus, a quo jussum est ut petamus? Prorsus in hac re non operosas disputationes expectet Ecclesia : sed attendat quotidianas orationes suas. Orat, ut increduli credant : Deus ergo convertit ad fidem. Orat, ut credentes perseverent : Deus ergo donat perseverantiam usque in finem. Hæc Deus facturum se esse præscivit : « Ipsa est prædestinatio » sanctorum, quos elegit in Christo ante constitutionem » mundi, ut essent sancti et immaculati in conspectu ejus » in charitate, prædestinans eos in adoptionem filiorum per

¹ Psal. LXXIX, 18. — ² Jerem. XXXII, 40.

» Jesum Christum in ipsum secundum placitum voluntatis » suæ in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificavit eos » in dilecto Filio suo, in quo habent redemptionem per » sanguinem ipsius, remissionem peccatorum secundum di- » vitias gratiæ ejus, quæ abundavit in eos in omni sapientia » et prudentia, ut ostenderet eis mysterium voluntatis suæ » secundum bonam voluntatem suam, quam proposuit in » illo, in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare » omnia in Christo quæ in coelis sunt et quæ in terris in ipso, » in quo etiam et sortem consecuti sumus, prædestinati se- » cundum propositum qui universa operatur¹. » Contra istam veritatis tam claram tubam, quis homo sobriæ vigilantisque fidei voces ullas admittat humanas?

XVI. « Sed cur, inquit, gratia Dei non secundum merita hominum datur? » Respondeo, Quoniam Deus misericors est. « Cur ergo, inquit, non omnibus? » Et hic respondeo, Quoniam Deus judex est. Ac per hoc et gratis ab eo datur gratia ; et justo ejus in aliis judicio demonstratur, quid in eis quibus datur conferat gratia. Non itaque simus ingrati, quod secundum placitum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ tam multos liberat misericors Deus de tam debita perditione, ut si inde neminem liberaret, non esset injustus. Ex uno quippe omnes in condemnationem non injustam judicati sunt ire, sed justam. Qui ergo liberatur, gratiam diligat : qui non liberatur, debitum agnoscat. Si in remittendo debito bonitas, in exigendo æquitas intelligitur, nusquam esse apud Deum iniquitas invenitur.

XVII. « Sed cur, inquit, non solum in parvulorum, verumetiam in geminorum una atque eadem causa, tam diversum judicium? » Nonne similis quæstio est, cur in diversa causa idem judicium? Recolamus igitur illos ope-

¹ Ephes. 1, 4 et seqq. — ² Matth. xx, 1 et seqq.

rarios in vinea qui toto die laboraverunt, et eos qui hora una¹: nempe causa diversa est impensi laboris, et tamen idem iudicium in redditione mercedis. Numquid et hic audierunt murmurantes a patre familias, nisi: Hoc volo? Ita quippe ejus erga alios fuit largitas, ut erga alios nulla esset iniquitas. Et isti quidem utrique in bonis sunt: verumtamen quantum ad justitiam spectat et gratiam, potest et de reo qui liberatur, recte dici reo qui damnatur: « Tolle quod tuum est, et vade; huic autem volo quod » non debetur » donare. An non licet mihi facere quod » volo? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum²? » Hic ille si dicat: Cur non et mihi? merito audiet: « O » homo tu quis es, qui respondeas Deo³? » Quem certe in uno vestrum benignissimum largitorem, in te vero exactorem justissimum, in nullo tamen cernis injustum. Cum enim justus esset, etiamsi utrumque puniret: qui liberatur, habet unde gratias agat; qui damnatur, non habet quod reprehendat.

XVIII. « Sed si jam, inquit, hoc oportebat, ut damnatis non omnibus, quid omnibus deberetur ostenderet, atque ita gratius suam gratiam vasis misericordiae commendaret; cur in eadem causa me quam illum potius puniet, aut illum quam me potius liberabit? » Hoc non dico: si quaeris quare; quia fateor me non invenire quid dicam. Si et hoc quaeris quare; quia in hac re sicut justa est ira ejus, sicut magna est misericordia ejus, ita inscrutabilia iudicia ejus.

XIX. Adhuc pergat et dicat: « Cur quibusdam qui eum coluerunt bona fide, perseverare usque in finem non dedit? » Cur putas, nisi quia non mentitur qui dicit: « Ex » nobis exierunt, sed non erant ex nobis; nam si fuissent » ex nobis, mansissent utique nobiscum³? » Numquid

¹ Matth. xx, 14 et 15. — ² Rom. ix, 20. — ³ Joan. ii, 19.

ergo hominum naturae duae sunt? Absit. Si duae naturae essent, gratia ulla non esset: nulli enim daretur gratuita liberatio, si naturae debita redderetur. Hominibus autem videtur, omnes qui boni apparent fideles, perseverantiam usque in finem accipere debuisse. Deus autem melius esse judicavit, miscere quosdam non perseveraturos certo numero sanctorum suorum; ut quibus non expedit in hujus vitae tentatione securitas, non possint esse securi. Multos enim a perniciose elatione reprimat quod ait Apostolus: » Quapropter qui videtur stare, videat ne cadat¹. » Voluntate autem sua cadit, qui cadit; et voluntate Dei stat, qui stat. « Potens est enim Deus statuere illum²: » non ergo se ipse, sed Deus. Verumtamen bonum est non altum sapere, sed timere³. In cogitatione autem sua vel cadit quisque, vel stat. Sicut autem Apostolus ait, quod in libro superiore memoravi: « Non sumus idonei cogitare aliquid quasi ex » nobismetipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est⁴. » Quem secutus et beatus Ambrosius audet et dicit: « Non enim » in potestate nostra cor nostrum, et nostrae cogitationes. » Quod omnis qui humiliter et veraciter pius est, esse verissimum sentit.

XX. Hoc autem Ambrosius ut diceret, in eo libro loquebatur quem de Fuga saeculi scripsit, docens, hoc saeculum non corpore, sed corde fugiendum: quod nisi auxilio Dei fieri non posse disseruit. Ait enim⁵: « Frequens nobis de fugiundo saeculo isto sermo; atque utinam quam facilis sermo, tam cautus et sollicitus affectus: sed, quod pejus est, frequenter irrepit terrenarum illecebra cupiditatum, et vanitatum offusio mentem occupat; ut quod studeas vitare, hoc cogites animoque volvas. Quod cavere difficile est homini, exuere autem impossibile. De-

¹ 1 Cor. x, 12. — ² Rom. xiv, 4. — ³ Id. xi, 20. — ⁴ 2 Cor. iii, 5. — ⁵ Ambros. de Fuga saeculi.

nique voti magis eam esse rem quam effectus, testatur Propheta dicendo: « Declina cor meum in testimonia tua, » et non in avaritiam ¹. » Non enim in potestate nostra cor nostrum et cogitationes nostræ, quæ improviso offusæ mentem animumque confundant, atque alio trahunt quam tu proposueris: ad sæcularia revocant, mundana inserunt, voluptuaria ingerunt, illecebrosa intexunt, ipsoque in tempore quo elevare mentem paramus, inserti inanibus cogitationibus ad terrena plerumque dejicimur. » Non itaque in hominum, sed in Dei est potestate, ut habeant homines potestatem filii Dei fieri ². Ab ipso quippe accipiunt eam, qui dat cordi humano cogitationes pias, per quas habeat fidem, quæ operetur per dilectionem ³: ad quod bonum sumendum et tenendum, et in eo perseveranter usque in finem proficiendum, non sumus idonei cogitare aliquid quasi ex nobismetipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est ⁴; in cujus est potestate cor nostrum et cogitationes nostræ.

XXI. Ex duobus itaque parvulis originali peccato pariter obstrictis, cur iste assumatur, ille relinquatur; et ex duobus ætate jam grandibus impiis, cur iste ita vocetur, ut vocantem sequatur; ille autem aut non vocetur, aut non ita vocetur; inscrutabilia sunt judicia Dei. Ex duobus autem piis, cur huic donetur perseverantia usque in finem, illi non donetur; inscrutabiliora sunt judicia Dei. Illud tamen fidelibus debet esse certissimum, hunc esse ex prædestinatis, illum non esse. « Nam si fuissent ex nobis, » ait unus prædestinatorum, qui de pectore Domini biberat hoc secretum, « mansissent utique nobiscum. » Quid est quæso, « Non erant ex nobis, nam si fuissent, » mansissent utique nobiscum ⁵? » Nonne utrique a Deo creati, utrique ex Adam nati, utrique de terra facti erant,

¹ Psal. cxviii, 36. — ² Joan. i, 12. — ³ Gal. v, 6. — ⁴ 2 Cor. iii, 5. — ⁵ 1 Joan. ii, 19.

et ab eo qui dixit: « Omnem flatum ego feci ¹, » unius ejusdemque naturæ animas acceperant? Nonne postremo utrique vocati fuerant, et vocantem secuti, utrique ex impiis justificati, et per lavacrum regenerationis utrique renovati? Sed si hæc audiret ille, qui sciebat procul dubio quod dicebat, respondere posset et dicere: Vera sunt hæc, secundum hæc omnia ex nobis erant; verumtamen secundum aliam quamdam discretionem non erant ex nobis; nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum. Quæ est tandem ista discretio? Patent libri Dei; non avertimus aspectum: clamat Scriptura divina, adhibeamus auditum. Non erant ex eis, quia non erant secundum propositum vocati: non erant in Christo electi ante constitutionem mundi, non erant in eo sortem consecuti, non erant prædestinati secundum propositum ejus, qui universa operatur. Nam si hoc essent, ex illis essent, et cum illis sine dubitatione mansissent.

XXII. Ut enim non dicam, quam sit possibile Deo, aversas et adversas in fidem suam hominum convertere voluntates, et in eorum cordibus operari, ut nullis adversitatibus cedant, nec ab illo aliqua superati tentatione discedant; cum possit et quod ait Apostolus facere, ut non eos permittat tentari super id quod possunt ²: ut ergo id non dicam, certe poterat illos Deus præsciens esse lapsuros, antequam id fieret, auferre de hac vita. An eo redituri sumus, ut adhuc disputemus, quanta absurditate dicatur, judicari homines mortuos etiam de his peccatis, quæ præscivit eos Deus perpetratos fuisse, si viverent? Quod ita abhorret a sensibus christianis, aut prorsus humanis, ut id etiam refellere pudeat. Cur enim non dicatur, et ipsum Evangelium cum tanto labore passionibusque sanctorum frustra esse prædicatum, vel adhuc etiam

¹ Isai. lvi, 16. — ² Cor. x, 13.

prædicari : si iudicari poterant homines, etiam non audito Evangelio, secundum contumaciam vel obedientiam, quam præscivit Deus habituros fuisse, si audissent? Nec damnaretur Tyrus et Sidon¹, quamvis remissius quam illæ civitates, in quibus non credentibus a Domino Christo mirabilia signa sunt facta : quoniam si apud illas facta essent, in cinere et cilicio pœnitentiam egissent ; sicut se habent eloquia veritatis, in quibus verbis suis Dominus Jesus altius nobis mysterium prædestinationis ostendit.

XXIII. Si enim quærat a nobis, cur apud eos tanta miracula facta sint qui videntes ea non fuerant credituri, et apud eos facta non sint qui crederent si viderent ; quid respondebimus? Numquid dicturi sumus, quod in libro illo dixi, ubi sex quibusdam quæstionibus Paganorum, sine præiudicio tamen aliarum causarum, quas prudentes possunt vestigare, respondi? Hoc quippe, ut scitis, cum Christus quare post tam longa tempora venerit, quæretur, dixit², « quod his temporibus et in locis quibus Evangelium ejus non est prædicatum, tales omnes in ejus prædicatione futuros esse præsciebat, quales multi in ejus corporali præsentia fuerunt, qui in eum nec suscitatis ab eo mortuis credere voluerunt. Item paulo post in eodem libro, atque in eadem quæstione : Quid mirum, inquam, si tam infidelibus plenum orbem terrarum Christus prioribus sæculis noverat, ut eis prædicari merito nollet, quos nec verbis nec miraculis suis credituros esse præsciebat? » Hæc certe de Tyro et Sidone non possumus dicere, et in eis cognoscimus ad eas causas prædestinationis hæc divina judicia pertinere, sine quarum causarum latentium præiudicio tunc ista respondere me dixi. Facile est quippe ut infidelitatem accusemus Judæorum de libera voluntate

¹ Luc. x, 12 et seqq. et Matth. xi, 21 et 22. — ² Vide Epist. cii, quæst. 2.

venientem, qui factis apud se tam magnis virtutibus credere noluerunt. Quod et Dominus increpans arguit, et dicit : « Væ tibi Corozai et Betsaida : quia si in Tyro et Sidone » factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim » in cilicio et cinere pœnitentiam egissent¹. » Sed numquid possumus dicere, etiam Tyrios et Sidonios talibus apud se virtutibus factis credere noluisse, aut credituros non fuisse, si fierent? cum eis ipse Dominus attestetur, quod acturi essent magnæ humilitatis pœnitentiam, si in eis facta essent divinarum illa signa virtutum. Et tamen in die iudicii punientur, quamvis minori supplicio quam illæ civitates, quæ apud se virtutibus factis credere noluerunt. Secutus enim Dominus ait : « Verumtamen dico vobis, » Tyro et Sidoni remissius erit in die iudicii quam vobis². » Severius ergo punientur isti, illi remissius, sed tamen punientur. Porro si etiam secundum facta quæ facturi essent si viverent, mortui iudicantur : profecto quia fideles futuri erant isti, si eis cum tantis miraculis fuisset Evangelium prædicatum, non sunt utique puniendi : punientur autem : falsum est igitur et secundum ea mortuos iudicari, quæ facturi essent si ad viventes Evangelium perveniret. Et si hoc falsum est, non est cur dicatur de infantibus qui pereunt sine baptismo morientes, hoc in eis eo merito fieri, quia præscivit eos Deus, si viverent, prædicatumque illis fuisset Evangelium, infideliter audituros. Restat igitur ut solo peccato originali teneantur obstricti, et propter hoc solum eant in damnationem ; quod videmus aliis eandem habentibus causam, non nisi per Dei gratuitam gratiam regeneratione donari ; et ejus occulto, justo tamen iudicio, quoniam non est iniquitas apud Deum, quosdam etiam post baptismum pessime vivendo perituros, in hac tamen vita quo usque pereant

¹ Luc. x, 13, et Matth. xi, 21. — ² Id. xi, 22, et Luc. x, 14.

detineri¹; qui non perirent, si eis corporis mors, lapsum eorum præveniens, subveniret. Quoniam nullus mortuus judicatur ex bonis seu malis, quæ fuerat si non moreretur acturus: alioquin Tyrii et Sidonii non secundum ea quæ gesserunt poenas luerent; sed potius secundum ea quæ gesturi fuerant, si in eis illæ virtutes evangelicæ factæ fuissent, per grandem poenitentiam et per Christi fidem consequerentur salutem.

XXIV. Quidam disputator catholicus non ignobilis hunc Evangelii locum sic exposuit, ut diceret, præscisse Dominum Tyrios et Sidonios a fide fuisse postea recessuros, cum factis apud se miraculis credidissent, et misericordia potius non eum illic ista fecisse: quoniam graviori poenæ obnoxii fierent, si fidem quam tenuerant reliquissent, quam si eam nullo tempore tenuissent. In qua sententia docti hominis et admodum acuti, quæ sint adhuc merito requirenda, quid me nunc attinet dicere, cum et ipsa nobis ad id quod agimus suffragetur? Si enim miseratione Dominus non fecit in istis virtutes, per quas fieri possent fideles, ne gravius punirentur cum postea fierent infideles, quod eos futuros fuisse præscivit: satis aperteque monstratur, de his peccatis neminem judicari mortuorum, quæ præscivit fuisse facturum, si aliquo modo ei ne illa faciat subvenitur: sicut Tyriis et Sidoniis, si sententia illa vera est, subvenisse dicitur Christus, quos maluit non accedere ad fidem, quam scelere multo graviore discedere a fide quod eos, si accessissent, præviderat fuisse facturos. Quamvis si dicatur, Cur non factum est ut crederent potius, et hoc eis præstaretur, ut antequam fidem relinquerent, ex hac vita migrarent? quid responderi possit, ignoro. Qui enim dicit, relicturis fidem beneficio fuisse concessum, ne habere inciperent quod graviore impietate

¹ Rom. ix, 14.

desererent, satis indicat non judicari hominem ex eo quod prænoscutur male fuisse facturum, si ei quocumque beneficio ut id non faciat, consulatur. Consultum est igitur et illi, qui raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus. Sed cur non ita consultum fuerit Tyriis ac Sidoniis, ut crederent et raperentur, ne malitia mutaret intellectum eorum; forsitan responderet ille, cui placuit isto modo hanc solvere quæstionem: ego vero quantum ad hoc quod ago attinet, sufficere video, ut secundum istam quoque sententiam, demonstrantur homines non judicari de his quæ non fecerunt, etiam si facturi fuisse prævisi sunt. Quanquam, ut dixi, hanc opinionem, qua putantur in morientibus vel mortuis vindicari peccata, quæ præsciti sunt facturi esse si viverent, etiam refellere pudeat, ne videamur et nos existimasse alicujus esse momenti, quam maluimus disputatione cohibere, quam silentio præterire.

XXV. Proinde sicut Apostolus ait: « Non volentis neque » currentis, sed miserentis est Dei¹: » qui et parvulis quibus vult, etiam non volentibus neque currentibus subvenit, quos ante constitutionem mundi elegit in Christo, daturus eis gratiam gratis, hoc est, nullis eorum vel fidei vel operum meritis præcedentibus: et majoribus etiam his quod prævidit, si apud eos facta essent, suis miraculis credituros, quibus non vult subvenire, non subvenit; de quibus in sua prædestinatione occulte quidem, sed juste aliud judicavit: « Non enim est iniquitas apud Deum²; » sed « inscrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ » ejus³: universæ autem viæ Domini misericordia et veritas⁴. » Investigabilis ergo est misericordia, qua cujus vult miseretur, nullis ejus præcedentibus meritis⁵: et investi-

¹ Rom. ix, 16. — ² Ibid. 14. — ³ Id. xi, 23. — ⁴ Psal. xxiv, 10. — ⁵ Rom. ix, 18.